

(НИН, 20.1.2010)

Један од наших најзначајнијих филозофа 20. века, професор др Михаило Ђурић, правно је рехабилитован одлуком Окружног суда у Београду 4. јануара ове године. Одлуку је донело веће састављено од судија: Марине Говедарице, председника већа, Наталије Бобот и Јелене Богдановић-Ружић, чланова већа, а на захтев који су поднели проф. др Јовица Тркуља, проф. др Данило Баста и Јова Цвјетковић из Београда. Одлука је коначна и против овог решења није дозвољена жалба.

Овим је окончана готово тридесетогодишња неправда која је нанета једном од најугледнијих савремених мислилаца које Србија има, универзитетском професору и филозофу који је, баш како су и подносиоци захтева за рехабилитацију навели, познат и признат не само у земљи него и у иностранству. И то само зато што је јавно рекао шта мисли о крупним и судбоносним питањима друштва, државе и народа.

Михаило Ђурић (22. август 1925, Шабац), подсетимо, пресудом Окружног суда у Београду (веће у саставу: Ђорђе Катић, судија, Никола Здравковић и Душан Вукотић, судије поротници) од 17. јула 1972. осуђен је на казну строгог затвора у трајању од две године због кривичног дела непријатељске пропаганде, а пресуда је преиначена одлуком Врховног суда Србије од 4. јануара 1973. године. Али – само у погледу дужине казне. Затворска казна је смањена са две године на девет месеци, колико је професор Ђурић и провео у пожаревачкој Забели.

Која је била кривица овог сјајног филозофа, умног човека који се и у својој професији и у животу руководио највишим етичким начелима?

А руковођен начелом које, како је у завршној речи пред судским већем Окружног суда у Београду 1972. године изнео, „у храбрости за истину види највиши израз људског достојанства и најјачу потврду друштвеног ангажовања“, Михаило Ђурић, професор Правног факултета у Београду, учествовао је са другим својим колегама у разговору о амандманима на устав СФРЈ. Разговор је организовала Секција универзитетских наставника Правног факултета у Београду 18, 19. и 22. марта 1971. године на том

факултету, а др Михаило Ђурић је у прилогу под насловом „Смишљене смутње“ веома оштро критиковао, подсећа проф. др Јовица Тркуља, „смисао и карактер предложених уставних промена и указао на погубне последице које ће оне имати на судбину југословенске државе и српског народа“.

У опширном образложењу решења о рехабилитацији Окружни суд наводи „грехе“ професора др Михаила Ђурића због којих му је суђено 1972. године. Тако је, критикујући амандмане на устав СФРЈ, Ђурић рекао да промена устава нема никакав дубљи друштвени смисао, да – како је казао – треба бити начисто да је Југославија већ тада била „готово само географски појам, будући да се на њеном тлу успоставља неколико самосталних, независних, чак међусобно супротстављених националних држава...“. Ђурић је још истакао и да није нимало тешко увидети да се већ у тадашњим условима српски народ налазио у неравноправном положају према другим народима у Југославији, и „да уставне промене погоршавају ионако неравноправни положај српског народа“. Односно – да су се „Срби у властитој републици нашли у подређеном положају према Албанцима.“

За ове речи, Михаило Ђурић је пресудом од 1972. године оглашен кривим јер је, како је образложено, „у циљу непријатељског деловања против нашег друштвеног и државног уређења подстицао и позивао на разбијање братства и јединства народа Југославије, приказујући при томе злонамерно и неистинито друштвено-политичке прилике“.

Решењем о рехабилитацији почетком ове, 2010. године, Окружни суд у Београду сматра да је, међутим, Михаилу Ђурићу суђено искључиво за изражено мишљење и говор на јавном месту и да је суђено израженој слободи мишљења. Веће на челу са Марином Говедарицом чак и цитира Живорада Стојковића да „тамо где се говори о `злочину мишљења` врши се у ствари `злочин над мишљењем`“, што значи да је овим процесом, наставља у свом закључку веће, вршен прогон јавно изговорене речи и суђено угледном културном посленику – универзитетском професору само због јавног изношења свог гледишта о постојећој друштвеној ситуацији. Ђурићу је суђено, сматра веће, из политичких и идеолошких разлога и његовом осудом били су прекршени не само актуелни устав СФРЈ већ и Универзална декларација о људским правима коју је 1948. усвојила Генерална скупштина Уједињених нација (чији је наша земља била један од оснивача). „Мишљење и став професора Ђурића разликовали су се од политичког става тадашњег државног и партијског руководства, а у то време свако другачије мишљење било је јеретичко, проглашавано непријатељским, а лица која су их изражавала хапшена су и осуђивана“, закључак је у образложењу одлуке о рехабилитацији.

У одлуци се жали што се не могу избрисати ни ублажити многобројне и несагледиве последице које су пресуда Окружног суда у Београду из 1972. имале на приватни и професионални живот проф. др Михаила Ђурића. Судије већа на челу са Марином Говедарицом нашле су за сходно да подсети и на то да су у време прогона Ђурићу подршку давали многобројни угледни интелектуалци међу којима су били: Дејан Медаковић, Живорад Стојковић, Лазар Трифуновић, Гајо Петровић, Руди Супек, Војин Милић, Радмила Шајковић, Цветко Костић, Милан Дамњановић, Јелена Берберовић, Касим Прокић... Неформалну рехабилитацију професор др Михаило Ђурић је доживео када га је Наставно-научно веће Правног факултета у Београду одлуком од 16. 10. 1989. године вратило у наставу заједно са још неколико наставника одстрањених са Факултета почетком седамдесетих година (Коста Чавошки, Војислав Коштуница, Данило Баста).

На вест о рехабилитацији коју су Михаилу Ђурићу саопштили Јовица Тркуља и Данило Баста, наш познати филозоф је реаговао пријатним изненађењем. Истовремено, сложио се са оценом да је образложење које је судско веће дало – изненађујуће коректно, аргументовано и критички интонирано у односу на пресуду којом је осуђен на затвор. Ђурић је додао и да му се чини да је његова правна рехабилитација добра вест не само због њега већ и зато што је она, баш како стоји у образложењу а и у захтеву за рехабилитацију, интерес „сваког правдољубивог грађанина наше земље и да је у интересу успоставе достојанства правде и њеног постојања”.

Академик Данило Баста сматра да „у строгом смислу речи, судска рехабилитација није потребна професору Михаилу Ђурићу – њега је рехабилитовала истина онога што је говорио и због чега је осуђен, истина коју је потоња историја у целини потврдила. Али, та је рехабилитација потребна сваком човеку који држи до истине и правде, потребна је целој нашој земљи која настоји да учврсти демократски поредак и развије нов систем вредности у којем неће бити могућно да се, попут проф. Михаила Ђурића, на оптуженичку клупу изводе људи слободног и критичког духа, спремни да из најплеменитијих побуда, несебично и отворено, изложе суду јавности своје мишљење о крупним и судбоносним питањима друштва, државе и народа”.

Михаило Ђурић је добитник низа домаћих награда, а једна од њих, Октобарска награда града Београда, додељена му је за 1990. годину. Очекујући да ће се у име добитника овог признања захвалити на награди, Ђурић је припремио текст који, међутим, није прочитао. Наиме, из непознатих разлога, познатом филозофу ово је право ускраћено.

Вест о рехабилитацији Михаила Ђурића наишла је и на изузетно одобравање чланова

Одељења за друштвене науке САНУ, чији је Михаило Ђурић дугогодишњи секретар.

Михаило Ђурић је редовни члан САНУ, секретар Одељења друштвених наука, члан Европске академија наука и уметности у Салцбургу, предавач на универзитетима у Бечу, Берлину, Аузбургу... Прошле године добио је угледну међународну награду „Луиђи Тартуфари“ Националне академије наука Републике Италије за допринос филозофским и правним наукама.

Правни факултет Универзитета у Београду и ЈП „Службени гласник“ прошле године, за Сајам књига, објавили су Сабране списе Михаила Ђурића у 12 књига, које је приредио професор Правног факултета др Јовица Тркуља.